

Uit de schatkamers van Alfons Van Werveke

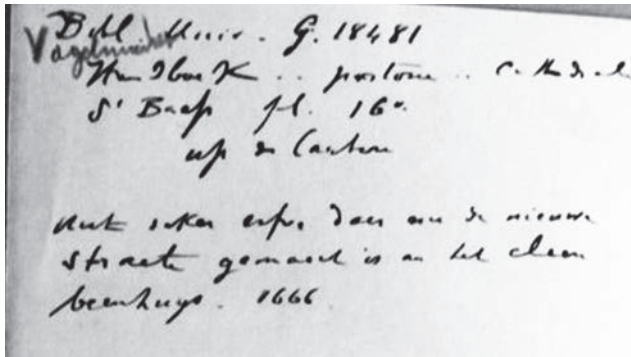
OP DE GENTSE VOGELMARKT

‘Groot rumoer, kijven ende claegen’ (1661)

De hiernavolgende episode speelt zich in 1661 af in de buurt van de Vogelmarkt, een plek die meermaals, maar vooral na de afbraak van het Klein Vleeshuis in 1821, grondig veranderde van uitzicht (zie artikel over Wolweverskapel en lezersreactie in GT 2016 nr. 3 en 6).

Gedwongen ‘Veranderijnghe’ stuit op protest

Het zat daar aan de oostzijde van de Kouter een beetje moeilijk. Dat plein was via nauwe steegjes verbonden met de Kortedagsteeg en de weg naar het oosten, de Brabantdam. In 1661 wilde men naast het Klein Vleeshuis een ‘nieuwe’ straat (afb. 1) aanleggen. De koopvrouwen die daar hun kostje verdienden, moesten toen verhuizen en dat was dik tegen hun goesting. We citeren politiemeester Billet die daarmee blijkbaar zijn handen vol had. De heren schepenen, zo begint hij, hadden beslist dat de passage tussen de Brabantdam

Afb. 1.

en de Kouter moest vergemakkelijkt worden. Billet trok op 12 september 1661 samen met ‘eenen officier’ er op af ‘om van daer op staenden voet te doen ver-trecken alle de peynsvrouwen, groenwaerwijfs, appelbennen, etc.’. Hij som-meerde hen ‘met hunne craemen te staen op de Vuegelhalle achter ’t voorsei-de Beenhuys, om also ruymte te maecken voor de carossen ende waeghens opdat sij te beter ja de Cauterstraete (konden) passeren ende repasseren’. Die

Kouterstraat (zeg maar straatje) is nu opgenomen in de Vogelmarkt.

Een dag later trokken Billet en zijn officier er opnieuw op af, dit keer samen met twee ‘moor knechten’, kerels die tegen een stootje konden. Dat was nodig, want politiemeester Billet bevond daar dat de ‘peinsvrouwen’ (verkoopsters van ‘pensen’ of worsten) en de anderen gewoon waren blijven staan ‘ghelijck te vooren, niet jeghenstaende hunnen belofte ghisteren ghedaen van te zullen obedieren’. Billet vervolgt: ‘Die ick daetelick hebbe doen verplaetsen, ende hunne craemen, peinserijen, groenwaeren ende andersints doen transporteren achter het voorseide Beenhuys op de Vogelhalle, volgens d’ordre van mijn heren Schepenen voornomt. De welcke veranderinghe’ niet en es gheschiet zonder groot rumoer, kijven ende claegen, zonderlijnghe van de peinsvrouwen die overluyt riepen dat men hun onghelic dede van hun te doen verplaetsen, ghemerkt dat hunne veuraders daer zonder eenighe interdictie ofte quellijnghe vele ende langhe jaeren gestaen zijn’.

Uitendelijk moesten de marktvrouwen zich schikken. Daarmee behoorden ze, nu drie en halve eeuw geleden, tot de eerste slachtoffers van het toenemend (!) straatverkeer.

Dagelijkse marktjes aan de oostzijde van de Kouter bij het Klein Vleeshuis

In die tijd was de verkoopzaal van de ‘Kleine Vleeshouwers’, hier ‘Beenhuys’ of ‘Cleen Vleeschuys’ genoemd, nog volop in werking. Ergens bij het Klein Vleeshuis was er ook verkoopruimte voor pensen, fruit en groenten. Vermoedelijk was die marktactiviteit eerder gering in omvang en ging die iedere weekdag door. De ‘penserijen’ waren allicht afkomstig uit het Klein Vleeshuis. Ze werden hier dus niet verkocht in ‘penshuizekes’, maar op kramen. Alles samen lijkt het er op dat de marktverkoop in het centrum en aan het

Afb. 2.

Groot Vleeshuis op de Groentemarkt ook in het klein gebeurde rond het Klein Vleeshuis.

Er achter stond, minstens in de jaren 1600, een Vueghelhalle (afb. 2) die ook als 'Vogelmaerct ofte halle' en 'Duyvenhalle' aangeduid werd. Wellicht gebeurde de verkoop onder een houten afdak, wat de term 'halle' lijkt te suggereren. Ook de Gentse Lakenhalle bij het Belfort was een houten constructie, die pas laat vervangen werd door de (helft van) het huidige gebouw.

Zondagse vogelmarkt vroeger bij het Belfort

Of er daar in die tijd veel vogels verhandeld werden, is nog maar de vraag. Er was immers al heel lang nog een andere, wellicht belangrijker markt van dat type. In het mapje van Van Werveke zit ook een uittreksel uit het dagboek van Philips van Campene uit de jaren 1500 waaruit blijkt dat op 'helighe dagen (zondagen) voghelmaerct' gehouden werd bij het Belfort. In 1568 werd die van de ene zijde van de stadstoren naar de andere verplaatst 'omtrent de Scepenhusen van Ghedeele'. Na een verbreding van de heel nauwe Nuwelsteeg achter het schepenhuis in 1592 zou die handel daar plaats vinden. De steeg veranderde niet enkel van uitzicht, ook van naam. Het werd de Poeljemarkt. Tussen haakjes: een poelje (of poelde in het Gents) is een jonge kip, nog niet 'aan de leg'. Blijkbaar werd er daar vooral nutpluimvee en geslacht gevogelte en kleinvee zoals konijnen verhandeld, dat is althans wat foto's uit de late jaren 1800 te zien geven.

De enorme populariteit van de duivensport begon pas in de tweede helft van de 19de eeuw en zou in de daaropvolgende eeuw voortduren. Uit die jaren dateert de faam van de intussen verdwenen zondagse duivenmarkt bij de Kouter, bij uitbreiding vogelmarkt, later hondenmarkt en verkoopplaats voor allerhande populaire kleine huisdieren, in hedendaags Nederengels 'pets' genoemd. In tegenstelling tot de andere dierenmarkten was dat een markt voor vooral hobbydieren. Een nieuw fenomeen. Vroeger hielden de mensen ook wel een kooivogel of een 'Spaans ratje' (cavia), maar er werd niet echt handel in gedreven.

Dat bleef niet duren. De meeste dieren moesten van daar naar het François Laurentplein en de Oude Beestenmarkt verkassen, maar het gevogelte bleef nog tot lang zijn stek op de Vogelmarkt bij de Kouter houden. En nu is de handel in heel wat diersoorten aan strenge regels onderworpen, vooral in verband met dierenwelzijn... of simpelweg verboden.

Meer daarover lees je bij Frans De Potter in zijn 'Gent van den oudsten tijd tot heden' (deel 4, p. 347-349), in de MIAT uitgave 'De Markt' (1988) en in

de reeks die Eddy Levis liet verschijnen over de Gentse markten in ons eigenste GT (1988, jg. 17, p. 40 - 45). Buiten de loutere vermelding van een vogelmarkt ten oosten van de Kouter, is daarin echter over wat hierboven beschreven werd, niets te vinden.

Afb. 3.

Naschrift

Om in deze eerste 'Uit de schatkamers...' de GT lezers enig idee te geven van wat er daarin zit, illustreerden we het verhaaltje met enkele details uit de mapjes 'Vogelmarkt'. Ze zitten geklasseerd in de Nota's Van Werveke onder het nummer 954 (afb. 3). In een tweede reeks, de Nota's Straten, vinden we nog enkele aanvullende details verzameld in map 324, eveneens gemerkt Vogelmarkt. Ze zijn grotendeels afkomstig uit de aantekeningen van de politiemeester Justo Billet. In de nota's vinden we heel korte verwijzingen er naar en enkele transcripties (afschriften).

Ook de dagboeken van Justo Billet vormen een nog onontgonnen schatkamer aan gegevens over het dagelijkse leven in de stad in de jaren 1660. Billet nam zijn functie van toezichter op wat er in de publieke ruimte gebeurde, met grote ijver waar en hij noteerde nauwgezet in een duidelijk Gents getint Nederlands allerhande toestanden waarmee hij te maken kreeg. De dagboeken bleven in zijn mooi handschrift integraal bewaard en zijn op microfilm raadpleegbaar in 'De Zwarte Doos'. Slechts enkele fragmenten met ook van elders bekende, en daarom ook minder interessante gegevens werden in 1873 in druk gegeven door archivaris Edmond De Busscher in 'Juste Billet, chroniqueur gantois au XVIIe siècle', raadpleegbaar via Google Books (L.D.).